

Драгана Спасић*

Прегледни научни чланак
УДК: 343.281

САВРЕМЕНИ МОДЕЛИ УСЛОВНЕ ОСУДЕ У УПОРЕДНОМ КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Рад примљен: 24. 01. 2017.

Рад исправљен: 30. 08. 2017.

Рад прихваћен за објављивање: 15. 09. 2017.

Условна осуда је једна од највише примењиваних, односно изрицаних санкција у пракси наших судова. Учесталост изрицања ове санкције, са једне стране, као и многобројни појавни облици њеног испољавања у страним законодавствима, са друге, чине ову санкцију изузетно интересантном за проучавање. Следствено томе, предмет овог чланка јесте упоредно-правна анализа кривично-правних прописа о условној осуди земаља англосаксонског и евроконтиненталног правног система. Институт условне осуде у англосаксонском правном систему сагледаће се кроз кривично законодавство Енглеске и Велса, док ће се у евроконтиненталном систему овај институт сагледати кроз законодавна решења Француске, Чешке, Немачке и Шпаније.

Кључне речи: *условна осуда, условна осуда са заштитним надзором, пробација, кривична санкција, условно ослобођење, одлагање осуде.*

I УВОД

Крајем деветнаестог и почетком двадесетог века дошло је до хуманизације кривичног права изражене кроз напуштање схватања да се сврха кажњавања огледа у испаштању и одмазди и прихватању превенције и ресоцијализације учиниоца као основних циљева казне. Под утицајем промене схватања у погледу сврхе и циљева кажњавања, као и увиђања штетности казни лишења слободе, пре свега краткотрајних, и знатног учешћа тзв. багателног криминалитета у његовој општој структури, долази до стављања у први план учиниоца кривичног дела и до све чешће

* Сарадник у настави Правног факултета Универзитета у Крагујевцу, e-mail: dspasic@jura.kg.ac.rs

примене тзв. парапеналних санкција.¹ Реч је о кривично-правним санкцијама које не обухватају лишавање слободе учиниоца, већ подразумевају његово остављање и третирање на слободи.² Једна од таквих кривично-правних мера је свакако и условна осуда. Условна осуда спада у ред веома значајних кривичноправних и криминално-политичких мера за сузбијање криминалитета. У основи њене примене је схватање да се сврха казне код одређене групе делинквената, тзв. случајних, ситуационих делинквената, може постићи и без њеног извршења.³ Оваквим ставом се афирмише принцип да је казна, нарочито казна лишења слободе, *ultima ratio* у сузбијању криминалитета, односно да не треба примењивати строже санкције све док се општа сврха кривичних санкција може постићи блажом врстом санкције. Основна идеја на којој почива условна осуда огледа се у подстицању реформе извршиоца кривичног дела те се стога приликом одлучивања о одлагању извршења казне најпре полази од изгледа за рехабилитацију.⁴ На овај начин, условна осуда „има пожељне моралне конотације, нуди алтернативу ригорима затвора и садржи могућност повратка тим ригорима у случају кршења постављених захтева.“⁵

Иако није једини супститут казне лишења слободе, условна осуда се показала као једна од најефикаснијих мера.⁶ Ефикасност условне осуде у сузбијању криминалитета огледа се у успешном реинтегрисању преступника у друштво, што у крајњој линији доводи до смањења нивоа рецидивизма.⁷

¹ М. Ђорђевић, *Условна осуда са заштитним надзором у кривичном праву Републике Србије*, преддокторски рад, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, 2011, 4.

² С. Бејатовић, *Условна осуда*, Београд, 1986, 4.

³ В. Миладиновић, *Условна осуда у новом кривичном законодавству*, у: Зборник радова Правног факултета у Нишу (ур. С. Стојичић), Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш 1978, 232.

⁴ R. Edney, M. Bagaric, *Australian Sentencing: Principles and Practice*, New York, 2007, 353.

⁵ K. Hawai, et al., *Probation Round the World: A Comparative Study*, New York, 1995, 33.

⁶ М. Ђорђевић, *op.cit.*, 32.

⁷ Резултати спроведених истраживања о односу условне осуде и рецидивизма показују да је у случају када се условна осуда изриче преступницима који раније нису били осуђивани, стопа рецидивизма ниска (10,6%), док је код оних учинилаца који имају кривични досије стопа рецидивизма већа (38,1%), што упућује на закључак да је кривични досије статистички у корелацији са рецидивизмом. J. Cid, *Suspended sentences in Spain: Decarceration and recidivism*, The Journal of Community and Criminal Justice, Volume 52, Issue 2, 2005, 169-176; До сличних резултата је дошао у тестирању теорије застрашивања, према којој је казна затвора ефикаснија у спречавању будућег криминалног понашања и теорије етикетирања, која заступа став да је условна осуда ефикаснија у сузбијању

Управо су корисност и ефикасност условне осуде довели до њене широке примене и прихваћености у готово свим савременим кривичним законодавствима. Стога је од нарочитог значаја упознавање са начином функционисања овог института у савременом кривичном законодавству других земаља.

II АНГЛОСАКСОНСКИ ПРАВНИ СИСТЕМ

А. Енглеска и Велс

Историјски посматрано, англосаксонски ситем условне осуде настао је нешто раније од континенталног система. У време њеног настанка условна осуда се често подводила под тзв. „хибридне санкције“, јер је у то време постојала јасна граница између затворских и незатворских облика казни, па су лица могла бити осуђена само на једну од поменуте две, а не на обе „истовремено“.⁸ За увођење условне осуде у судску праксу енглеских судова био је заслужан бирмингемски судија Хил. Он је у периоду од 1842. до 1854. године изрекао 417 условних осуда према оним малолетницима за које је сматрао да постоји могућност поправљања, поверавајући их на старање одабраним лицима. Позитивни резултати овакве судске праксе довели су до широке примене условне осуде на територији читаве Енглеске, и оснивања посебног удружења (London Police Court Mission) састављеног од чланова који су у договору са судом добровољно преузимали обавезу вршења надзора над лицима која, према процени суда, није требало упућивати у затвор.⁹

Материја условне осуде је у савременом кривичном праву Енглеске и Велса регулисана Законом о кривичном правосуђу и Законом о

рецидивизма. Резултати су показали да условна осуда ефикаснија у смањењу рецидивизма. J. Cid, *Is Imprisonment Criminogenic? A Comparative Study of Recidivism Rates between Prison and Suspended Prison Sanctions*, у: *European Journal of Criminology*, Volume 6, Issue 6, 2009, 459-480; Aarten и други пак наводе да између ових санкција нема разлике у стопи рецидивизма. P. Aarten, A. Denkers, *Suspending re-offending? Comparing the effects of suspended prison sentences and short-term imprisonment on recidivism in the Netherlands*, у: *European Journal of Criminology*, Vol. 11, Issue 6, 2014, 702-722; Најригорозније поређење је спроведено од стране Министарства правде, које је показало мању стопу рецидивизма након издржане условне осуде у односу на затворску казну до 12 месеци и друге ванзаводске санкције. S. Armstrong *et al.*, *International Evidence Review of Conditional (Suspended) Sentences*, <http://www.sccjr.ac.uk/wp-content/uploads/2013/01/Conditional-Sentences-FINAL-january-2013.pdf>, датум посете: 09. 09. 2016.

⁸ M. Cavadino, J. Dignan, and G. Mair, *The Penal System*, Sage, Washinton DC, 2013, 139.

⁹ *Ibid*, 26.

овлашћењима кривичних судова. У енглеском кривичном праву постоји неколико различитих санкција, односно мера које представљају модалитете условне осуде. То су: пробација (*probation*), условно ослобођење (*conditional discharge*), условна осуда (*suspended sentence*) и условна осуда са заштитним надзором (*suspended sentence supervision order*).

Пробација, као најзначајнији облик условне осуде, изриче се преваходно неосуђиваним лицима, малолетницима, старијим лицима и за лакша кривична дела. Према члану 41. Закона о овлашћењима кривичних судова¹⁰, кривично одговорно лице старости 16 или више година суд може ставити под надзор одговарајуће службе у трајању од 6 месеци до 3 године, ако процени да је такав надзор потребан у циљу рехабилитације учиниоца, заштите друштва од учиниоца или превенције даљег вршења кривичних дела од стране учиниоца. Приликом изрицања пробације, суд је дужан да одреди пробационог службеника са територије на којој учинилац кривичног дела има пребивалиште. У циљу што успешније ресоцијализације и успешније интеграције преступника у друштво, учинилац је дужан да одржава сталне контакте са пробационим службеником и да га информисе о евентуалној промени адресе. Осим основне обавезе, да у периоду проверавања учинилац не учини ново кривично дело, пробација може садржати и додатне обавезе за условно осуђеног, као што су: смештај у посебна прихватишта за делинквенте, обавеза јављања одређеном лицу у месту утврђеном пресудом; предузимање или уздржавање од одређених активности до укупно 60 дана; повремено јављање у одговарајући пробациони центар до највише 60 дана, а учиниоцима сексуалних деликата ова обавеза може бити продужена и преко 60 дана; лечење душевне поремећености лакшег типа која не захтева третман у одговарајућој установи већ од стране регистрованог приватног лекара или психолога.¹¹ У току времена проверавања, учинилац се мора придржавати обавеза одређених у пресуди. У супротном, учинилац може бити позван да дође на суд или може бити издат налог за његово хапшење. Уколико осуђени не наведе оправдане разлоге за неиспуњење обавеза, суд може да му изрекне новчану казну, меру општекорисног рада или га упутити у васпитни центар за малолетнике или опозвати пробацију и учиниоца осудити на било коју другу санкцију. Уколико учинилац вољно и упорно крши утврђене обавезе, суд му може изрећи казну затвора.

У члану 12. став 2. Закона о овлашћењима кривичних судова, предвиђена је могућност суда да кривично одговорног учиниоца **ослободи**

¹⁰ Powers of Criminal Court (Sentencing) Act, 2000,
http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/6/pdfs/ukpga_20000006_en.pdf, датум посете:
20. 8. 2016.

¹¹ И. Вуковић, *Облици условне осуде у законодавству Енглеске и Велса, Малте и Шведске*, Страни правни живот, год. 46, бр. 1, 2001, 119-120.

под условом да у току времена проверавања, које може трајати најдуже три године, не учини ново кривично дело. Условно ослобођење изриче се примарним делинквентима, а због околности под којима је дело извршено, природе извршеног дела и личности учиниоца, казна не би била адекватна кривична санкција. Законом су постављена и ограничења за примену ове санкције. Наиме, условно ослобођење се не може изрећи за кривично дело за које је законом утврђена казна нити када је реч о најтежим кривичним делима. Уколико за време проверавања учинилац изврши ново кривично дело, учиниоцу ће бити изречена санкција за оба кривична дела.

Условном осудом суд може одложити извршење утврђене казне затвора до две године под условом да у току времена проверавања, које не може бити краће од једне ни дуже од две године, не изврши ново кривично дело запређено казном затвора. Ако учинилац поступи супротно овој забрани, доћи ће до опозивања условне осуде и извршења утврђене казне. Као и код условног ослобођења, ни код овог облика условне осуде не постоји елемент надзора над процесом рехабилитације учиниоца. Интересантно је истаћи да се овим обликом условне осуде одлаже извршење, а не изрицање казне (што је карактеристично за англосаксонски тип условне осуде), што говори о приближавању континенталном моделу условне осуде.

Најзад, условна осуда којом се одлаже казна затвора од шест месеци до две године може бити праћена **стављањем под надзор** одговарајућег службеника за време које не може бити дуже од укупног времена проверавања.

Поред наведених варијетета условне осуде, треба поменути и **одлагање осуде** (*deferment of sentence*), које представља могућност одлагања казне за период од шест месеци, под условом да учинилац у том периоду испуни захтеве које му је суд одредио, као што су лечење, боравак на одређеном месту и дуге обавезе које суд оцени као адекватне. У случају да учинилац не испуни постављене захтеве, суд може опозвати условну осуду и изрећи казну која је у њој утврђена. Законом је предвиђена и могућност суда да за време периода одлагања постави супервизора, односно пробационог службеника који ће се старати о добром владању учиниоца.¹²

III ЕВРОКОНТИНЕНТАЛНИ ПРАВНИ СИСТЕМ

А. Француска

У законодавство Француске условна осуда је уведена Законом о олакшавању и отежавању казне из 1891. године чији је творац био сенатор Беранже (Беранжеов закон - Béranger's Bill). Он је у условној осуди видео

¹² Е. Ћоровић, *Систем кривичних санкција Републике Србије*, Нови Пазар, 2015, 175.

потенцијал за „пружање посебног третмана лицима која претходно нису била осуђивана и чији је морални карактер, упркос кривичном делу, остао довољно нетакнут да се друштво не мора плашити његове слободе“.¹³

Кривично право у Француској данас познаје више облика условне осуде: класичну условну осуду, пробацију и условну осуду са обавезом рада у општем интересу.¹⁴ **Условна осуда класичног типа** представља могућност суда да одложи извршење изречене казне уз испуњење одговарајућих услова. Према члану 132-30. француског КЗ, условна осуда се може изрећи физичком лицу за учињено кривично дело под условом да оно у периоду од 5 година пре новоучињеног дела није било осуђивано на затворску казну, односно може се изрећи правном лицу уколико оно, у истом периоду, није било осуђивано на новчану казну преко 60000 евра. Могућност изрицања условне осуде постоји како у погледу казне затвора, тако и у односу на новчану казну, или новчану казну у дневним износима, казну која се састоји у губитку или ограничавању права, осим казне одузимања предмета – конфискација (132-31). Закоником је прописано максимално трајање времена проверавања до 5 година, а предвиђена је и могућност изрицања делимичне (парцијалне) условне осуде. Вршење кривичног дела за време за које је казна одложена може довести до укидања суспензије.

Ко што је већ речено, поред класичног облика условне осуде, КЗ Француске познаје и **пробацију**. Наиме, у случају да је учиниоцу изречена казна затвора у трајању од највише пет година, законом је предвиђена могућност да се условно осуђеном наметну одређене обавезе. То могу бити одређене мере контроле (нпр. одазивање на позив судије за извршење казне или социјалног раднику када то захтевају, обавештавања социјалног радника о промени посла, места становања или одсуствима дужим од 15 дана, као и обавештавање о повратку), или обавеза испуњења одређених дужности (да прихвати обављање одређеног посла, да похађа образовни курс или стручно усавршавање, да избегава контакт са осуђеним лицима, извршиоцима или саучесницима, да избегава контакт са одређеним лицима, пре свега са жртвом кривичног дела и сл). У случају непоштовање мера контроле, односно неиспуњења наметнутих обавеза, суд може опозвати условну осуду.

Посебну пажњу привлачи и **условна осуда са обавезом рада у општем интересу** (чл. 132-54. до 132-57 КЗ). Према тим одредбама, суд изриче условну осуду са обавезом рада у општем интересу у трајању од 18

¹³ Sentencing Advisory Council, /2006/, *Suspended Sentences: Final Report*, Part I, Melbourne, p. 12.

¹⁴ Criminal Code of the French Republic,
http://www.legislationline.org/download/action/download/id/3316/file/France_Criminal%20Code%20updated%20on%202012-10-2005.pdf, датум посете: 21. 8. 2016.

месеци, под условом да изречена казна затвора за извршен злочин или преступ не прелази 5 година. Законом је предвиђено и ограничење у погледу примене овог института. Наиме, суд ову меру не може изрећи лицу коме су већ изречене две условне осуде за исто или истоврсно дело.

Свакако треба поменути и **друштвено-судски надзор** који подразумева дужност учиниоца да се подвргне мерама надзора и помоћи у циљу спречавања поврата, за период који је одређен од стране првостепеног суда. Време трајања надзора не може бити дуже од 10 година у случају осуде за преступ, односно 20 година у случају осуде за злочин. Обавезе које се у овом случају намећу учиниоцу исте су као и код условне осуде када се учинилац подвргава надзору, односно испуњењу одређених дужности, с тим што друштвено-судски надзор може обухватити и лечење.

Б. Чешка

Кривични закон Чешке, последњи пут измењен 2009. године, садржи одредбе о условној осуди у чл. 81-86.¹⁵ У складу са наведеним одредбама, *условна осуда* се може применити ако је учинилац осуђен на казну затвора до три године. Извршење казне се одлаже за време проверавања које не може бити краће од годину ни дуже од пет година, уколико суд процени, узимајући у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, егзистенцијалне прилике и околности под којима је дело учињено, да се сврха санкције може постићи без примене казне. Уз изрицање условне осуде, суд ће одредити надзор над условно осуђеним и/или предвидети обавезе и забране којих се учинилац у току периода проверавања мора придржавати. Заштитни надзор је у надлежности одговарајућег пробационог службеника и подразумева редовне контакте учиниоца са пробационим службеником, сарадњу у изради и реализацији програма заштитног надзора у току времена проверавања, као и надзирање поштовање услова постављених од стране суда. Поред тога, условно осуђени је дужан да обавештава пробационог службеника о месту становања, запослењу и поштовању дужности и забрана наметнутих од стране суда, као и о другим околностима од значаја за спровођење надзора. Суд може условно осуђеном уз заштитни надзор изрећи једну или више обавеза односно забрана чији је циљ да унесу ред у живот учиниоца, као што су: уздржавање од посеђивања спортских, културних и других друштвених догађаја који могу утицати на учиниоца да поново изврши кривично дело, избегавање контакта са одређеним особама, уздржавање од

¹⁵ Criminal Code of Czech Republic,
[http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/Criminal%20Code%20of%20the%20Czech%20Rep
ublic.pdf](http://www.ejtn.eu/PageFiles/6533/Criminal%20Code%20of%20the%20Czech%20Republic.pdf), датум посете: 21.8.2016.

коцкања и клађења, оспособљавање учиниоца за одређено занимање и др. Кривичним закоником нису таксативно набројане мере које стоје на располагању суду, већ суд има дискреционо овлашћење да, у зависности од чињеничног стања конкретног случаја, одреди учиниоцу обавезе које сматра неопходним. По правилу, суд ће од учиниоца захтевати да надокнади штету проузроковану кривичним делом. Уколико осуђени не поштује предвиђене услове, суд може опозвати условну осуду. Изузетно, суд може изрећи заштитни надзор (уколико су условном осудом предвиђене само одговарајуће обавезе и забране), продужити време проверавања за не више од две године, с тим што укупно време проверавања не сме бити дуже од 5 година или од учиниоца захтевати испуњење нових обавеза које нису биле обухваћене условном осудом.

Чланом 48. чешког Кривичног законика, предвиђена је могућност **условног ослобођења од казне уз стављање на пробу** (*conditional waiver of punishment connected with supervision*). Ради се о посебном случају претње изрицањем казне кривично одговорном учиниоцу који се за период од највише годину дана ставља под заштитни надзор. Суд може поступити на овај начин у два случаја: ако се ради о учиниоцу лакшег кривичног дела који показује стварно кајање и који настоји да се промени, а на основу природе извршеног дела и ранијег живота учиниоца се може очекивати да ће само разматрање случаја пред судом бити довољно за поправљање учиниоца; или ако је учинилац кривично дело извршио у стању смањене урачунливости, а суд сматра да ће се на овај начин боље постићи сврха рехабилитације учиниоца и заштите друштва него казном. Уз условно ослобођење, суд може учиниоцу одредити заштитни надзор или исте обавезе као и код условне осуде. Ако се учинилац за време проверавања добро влада и поступа по налогу суда, неће доћи до изрицања казне. У супротном, суд може опозвати условно ослобођење и у току времена проверавања.

В. Немачка

Немачки Кривични законик¹⁶ познаје класичну условну осуду и условну осуду са заштитним надзором. Посебно је интересантно да је у кривичном праву Немачке предвиђена и могућност условног одлагања извршења казне малолетничког затвора.¹⁷ **Класична условна осуда** се у Немачкој може изрећи лицу осуђеном на казну затвора до две године,

¹⁶ Criminal Code of the Federal Republic of Germany, http://www.legislationline.org/download/action/download/id/6115/file/Germany_CC_a_m2013_en.pdf, датум посете: 28.1.2016.

¹⁷ German Youth Courts Law, Article 21, http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_jgg/englisch_jgg.html#p0103, датум посете: 28.1.2016.

уколико суд процени да ће сама осуда деловати на учиниоца да убудуће не врши кривична дела, и да с тога није неопходно применити казну. Приликом изрицања условне осуде, суд посебно узима у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, околности под којима је дело учињено, држање после учињеног дела, животне прилике и ефекте које ће на њега имати условна осуда, као и настојање учиниоца да накнади штету проузроковану кривичним делом. У случају условног одлагања малолетничког затвора у трајању дужем од годину дана, захтева се још један додатни услов, а то је да за лични развој малолетника није неопходно извршење казне. Време проверавања не може бити краће од две године, нити дуже од пет година, с тим што се оно може накнадно изменити. За малолетне учиниоце кривичних дела, пробациони период износи од две до три године, уз могућност накнадног скраћења на годину дана, односно продужења на највише четири године. Суду стоје на располагању две врсте мера које може наложити условно осуђеном: обавезе (*Auflagen*) и упутства (*Weisungen*).¹⁸ Обавезе се могу састојати у накнади штете проузроковане кривичним делом, уплати одређене суме новца у добротворне сврхе или у корист државне касе, обављању рада у јавном интересу, личном извињењу оштећеном (само у случају малолетничког затвора). Уколико нађе да је учиниоцу потребна помоћ како убудуће не би вршио кривична дела, суд може осуђеном одредити одређена упутства која се тичу његовог пребивалишта, запослења, образовања, јављања суду или другом надлежном органу, избегавања контакта са жртвом или одређеним лицима која на њега могу утицати да поново изврши кривично дело и др. Само су упутства која се односе на подвргавање лечењу или одвикавању и боравак у одређеном дому или установи условљена претходним пристанком осуђеног лица. Малолетном учиниоцу суд може дати упутства која се тичу прихватања одређеног запослења, постизања поравнања са оштећеним, похађања курса и др. Надзор је суштина малолетничке пробације и најефикасније средство рехабилитације, будући да се ради о особи у развоју, код које још увек није дошло до формирања одређеног скупа вредности, обрасца понашања или начина живота, те је могућност утицања на његов развој и смањивање криминалног понашања већа.¹⁹

Условна осуда са заштитним надзором регулисана је чланом 56д Кривичног законика Немачке. Она се састоји у одређивању пробационог службеника ради пружања помоћи и вршења надзора над осуђеним, за све време проверавања или једног његовог дела. Услов за изрицање овог

¹⁸ http://www.euprobationproject.eu/national_detail.php?c=DE, датум посете: 28.1.2016.

¹⁹ L. Fiftal Alarid, P. Cromwell, R. van Del Carmen, *Community-Based Corrections*, Belmont, 2008, 323.

облика условне осуде је да се ради о учиниоцу млађем од 27 година живота и да је изречена казна затвора дужа од девет месеци. Суд је у обавези да одреди пробационог службеника са територије на којој условно осуђени има пребивалште. У сарадњи са судом, пробациони службеник надзире поштовање и придржавање упутстава и испуњење обавеза одређених од стране суда и о томе сачињава периодичне извештаје и доставља их суду.

У случају да осуђени за време проверавања учини ново кривично дело или грубо и упорно занемарује обавезе и дужности одређене условном осудом, суд ће опозвати условну осуду. Изузетно, суд може одустати од опозива уколико сматра да је довољно да се осуђеном одреде нова упутства, продужи време проверавања или промени лице задужено за бригу о њему. Време проверавања се не може продужити за више од половине претходно одређеног времена.

Г. Шпанија

Кривични законик Шпаније²⁰ као начин прописивања казни прихвата систем релативно одређених казни, што значи да се за свако кривично дело прописује казна у одређеном распону. За већину кривичних дела прописана је само казна затвора, док је за нека лакша кривична дела законом уз казну затвора алтернативно прописана нека друга кривична санкција. Процес изрицања санкција састоји се из два стадијума. У првом, судија у законом прописаним границама бира и одмерава казну, да би касније, уколико је изречена казна затвора у трајању до две године, суд одлучио да ли у конкретном случају треба изрећи условну осуду или се учинилац треба упутити на издржавање казне затвора.²¹ Кривично право Шпаније познаје два облика условне осуде: **класичну условну осуду** и **условну осуду са заштитним надзором**. Да би дошло до изрицања условне осуде, потребно је да буду испуњени следећи услови: да је изречена казна затвора у трајању до две године, да се ради о учиниоцу који није раније осуђиван (или је протекао одређени период од раније осуде), као и да је учинилац надокнадио оштећеном штету проузроковану кривичним делом, осим ако суд након саслушања странака и јавног тужиоца утврди да осуђени није у стању да у потпуности или делимично надокнади штету. Могућност изрицања условне осуде постоји и у случају када осуђени пре кривичног дела о коме се одлучује није осуђиван, али је

²⁰ Criminal Code of the Kingdom of Spain, http://www.legislationline.org/download/action/download/id/5160/file/Spain_Criminal_Code_Codigo_Penal.pdf, датум посете: 28.1.2016.

²¹ J. Cid, *Is Imprisonment Criminogenic?*, у: European Journal of Criminology, Volume 6, Issue 6, 2009, 460.

извршио ново кривично дело пре саслушања пред судом.²² Изузетно, суд може условно одложити извршење казне затвора у трајању до пет година, ако је учинилац извршио кривично дело услед зависности од психоактивних супстанци, под условом да се учинилац излечио од зависности или се подвргао третману са тим циљем. Суд ће приликом доношења одлуке посебно ценити постојање следећих околности: ранију неосуђиваност учиниоца, сагласност јавног тужиоца са условном осудом, компензацију жртви, чињеницу да учинилац није задржан у притвору, као и да учинилац није зависник од дроге.²³ Према члану 80. став 4. шпанског КЗ, суд може изрећи условну осуду без било каквих претходних услова уколико учинилац болује од тешке неизлечиве болести, осим у случају кад је у време одлучивања учиниоцу већ изречена условна осуда из истог разлога. Време проверавања, за изречену казну затвора до две године, не може бити краће од две нити дуже од пет година, односно, од три месеца до једне године за изречену блажу казну. Одлагање извршења казне судија може условити поштовањем једне или више обавеза односно дужности (забрана посећивања одређених места; забрана прилажења жртви или њеним сродницима или другим лицима одређеним од стране суда или комуницирања са њима; забрана напуштања места становања без претходне дозволе суда; обавеза личног јављања суду или другом органу и обавештавање о активностима; да учествује у образовним, културним и другим програмима, као и друге обавезе које суд сматра неопходним за социјалну реинтеграцију осуђеног, које не вређају његово достојанство). Уколико осуђени изврши ново кривично дело у току времена проверавања, судија ће опозвати условну осуду и доћи ће до извршења утврђене казне. У случају неиспуњења обавеза и дужности судија може заменити наметнуте обавезе или дужности другим, продужити време проверавања, с тим да оно ни у ком случају не сме бити дуже од пет година или опозвати условну осуду, у случају поновног кршења обавеза и дужности од стране осуђеног.

IV ЗАКЉУЧАК

Може се рећи да парапеналне санкције представљају најзначајније кривичноправне и криминално-политичке мере сузбијања криминалитета. Иако условна осуда није једини супститут казне лишења слободе (ту спадају укор, јемство, новчана казна, кућни притвор, поједине мере безбедности неке кривичнопроцесне мере као што су условно прекидање поступка, одустајање од гоњења и сл), она заузима најзначајније место

²² J. Cid, *Suspended sentences in Spain: Decarceration and recidivism*, у: Probation Journal, Vol. 52, Issue 2, 2005, 171.

²³ *Ibid.*, 172.

међу њима. Позитивна искуства у примени ове мере, ефикасност у реинтеграцији осуђених у заједницу, смањење стопе рецидивизма и смањење стигматизације на минимум, као и економска исплативост извршења, утицали су да условна осуда буде прихваћена у скоро свим савременим кривичним законодавствима. Међутим, иако је широко прихваћена, она није на исти начин регулисана. Анализа законодавних решења показује да се разлике у погледу регулисања овог института јављају у погледу трајања казне затвора која може бити замењена условном осудом, врсте казне чије се извршење може условно одложити, додатних услова које, осим услова да не изврши ново кривично дело, суд може условно осуђеном наметнути и поступања у случају кршења ових обавеза. Иако постоје многе разлике у регулисању овог института, могу се запазити и карактеристике заједничке свим решењима. Условна осуда се увек изриче за лакша кривична дела, односно као замена за краткотрајне казне затвора (у неким земљама и као замена за новчану казну). Такође, у свим земљама постоји могућност избора између више варијетета условне осуде. Такво решење омогућава да се условна осуда, као својеврсна мера индивидуализације казне, прилагоди личности учиниоца и околностима случаја, и тиме ефикасније остваре специјално-превентивни циљеви ове мере.

Упоредни приказ законодавних решења условне осуде у низу земаља указује на динамичну природу овог института, чији су садржај многе земље прилагодили својим правним системима, традицији и друштвеним условима, остајући при томе у границама основних идеја на којима он почива. У односу на период настанка условне осуде, када је била изражена оштра граница између постојећих система, последњих деценија се код појединих земаља уочава тренд приближавања условне осуде англосаксонском типу, код кога је улога државе након одређивања условне осуде активнија него код континенталног система. Полазећи од предности и недостатака једног и другог система, многе државе су их модификовале и створиле један нови, мешовити систем условне осуде, који садржи обележја и једног и другог система. Имајући на уму да разлике између два система условне осуде више нису толико изражене као у време њиховог настанка, чини се сувишном подела на земље англосаксонског и француско-белгијског система условне осуде.

Dragana Spasić*

MODERN FORMS OF SUSPENDED SENTENCE IN COMPARATIVE CRIMINAL LEGISLATION

Summary

Suspended sentence is the most commonly applied sanction in practice of our courts and it exists today in almost all contemporary criminal legislation, either as a criminal sanction sui generis or as a suspension of a prison sentence. Due to its dynamic nature, the institute of suspended sentence has different forms in foreign jurisdictions, but at the same time it remains within the limits of the ideas on which it is based. In this paper the author has analyzed the criminal legislation of the suspended sentence in the Anglo-Saxon and Continental legal system. Suspended sentence in Anglo-Saxon legal system has been perceived through the criminal law of England and Wales, while the Continental model of suspended sentence has been presented through legislative solutions of France, the Czech Republic, Germany and Spain. The analysis of legislative solutions shows that even though there are differences in the regulation of this institute with regard to the duration of the imprisonment sentence which can be replaced by a suspended sentence or type of punishment whose execution can be suspended as well as some other regulations, there is no strict division between two systems of suspended sentence. Many countries have modified them and created a new, mixed system of suspended sentence, which contains the characteristics of both systems.

Key words: *suspended sentence, suspended sentence supervision order, probation, sanction, conditional discharge, deferment of sentence.*

* Teaching associate, Faculty of Law, University of Kragujevac